

оцінки, даючи всебічне і досить повне уявлення про творчість і життєвий шлях одного з великих людей Росії і всього людства ХХ століття.

¹ Б о й ц о в М. А. Не до конца забытый медиевист из эпохи русского модерна // Карсавин Л. П. Монашество в средние века. — М., 1992. — С. 28.

М. Ф. КОТЛЯР (Київ), М. В. СКРЖИНСЬКА (Київ)

ЯНКО РАМАЧ. КОРОТКА ІСТОРІЯ РУСИНІВ

ЯНКО РАМАЧ. КРАТКА ІСТОРІЯ РУСНАЦОХ (1745 — 1918).

Бібліотека «Меморіял 250». Кн. 4.

Вид. Греко-католицька парохія св. Петра и Павла. Нови Сад 1993. — 134 с.

Цього року минає 250 років від того часу, коли перші переселенці із Закарпаття — Петро і Янко Хома та Янко Маковицький — приїхали в Кулу на Дунайській рівнині (в нинішній Воєводині) і в латинськомовному списку жителів цього містечка з'явилася назва «Rutheni», тобто русини. Ця трійця дала початок масовому переселенню русинів Закарпаття (головним чином, Пряшівщини) спочатку до с. Керестур, що належав Кульському панству, а згодом до Коцура та інших сіл, де вони й донині зберегли свою національну свідомість, греко-католицьку релігію, народну культуру. Вихідці з різних регіонів Закарпаття, мовно вони об'єдналися навколо шарисько-земплінського діалекту, який з 1923 р. набув статусу «руської літературної бесіди». Нею досі видаються книжки, газети, журнали, ведеться навчання в школах тощо.

Про історію русинів Югославії написано кілька праць. Останньою з них є книжка Янка Рамача «Кратка история Руснацох» (Коротка історія русинів), видана до 250-ліття їх переселення з «Горниці» на «Низовину».

Від інших праць на цю тему вона відрізняється тим, що в ній історія югославських руснаків розглядається у загальноукраїнському контексті. В першому розділі (с. 7 — 34) автор коротко спинився на історії Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, житті русинів у Польській, Литовській та Угорській державах до середини XVIII ст.

В другому розділі (с. 35 — 68) висвітлено початок масової еміграції русинів (руснаків) з Горниці (так вони називають Закарпаття) у Бачку та Срім. Головною причиною еміграції автор вважає несприятливе економічне та соціальне становище закарпатського населення, а також довготривалі турецькі війни, що спустошили поселення Придунайської низовини. Після підписання миру між Габсбурзькою монархією та Туреччиною в 1699 р. потрібно було заселити ці землі, причому державі було вигідніше, щоб там жили люди спільної нації та релігії. Отже, 17 січня 1751 р. адміністратор державних (коморських) маєтків у Бачці Франц Йосиф де Редл підписав у Зомборі угоду з Михайлом Мункачі, який зобов'язався перепроводити до спустошеного Керестура двісті греко-католицьких сімей. «Той день, — пише Я. Рамач, — можна вважати днем народження Руського Керестура як села з руським населенням» (с. 38). Цей договір з дев'яти пунктів автор наводить повністю. Керестур дуже швидко зростав. В 1765 р. в ньому вже налічувалося 1443 жителів.

Другим центром руських переселенців став Коцур (Куцура). Згідно з аналогічним договором від 15 травня 1763 р. до нього переселилися 150 руських сімей із Закарпаття. Наприкінці XVIII ст. в Коцурі було вже 224 руських дворів. Згодом русини розселилися по інших, рідше заселених селах, — у Бачку та Срім.

Нові поселенці повинні були працювати у панських маєтках, однак одержували і невеличку кількість землі для приватного користування і на певний час звільнялися від податків. Скрізь, куди б не прибули, вони будували і церкви. Саме церква східного обряду була тим цементам, який скріплював національну ідентичність русинів. Автор детально описує їх сільськогосподарську працю, громадський побут, культурне та релігійне життя, зв'язки з Горницею тощо.

Третій розділ (с. 69 — 86) присвячено життю русинів Бачки і Сріму у першій половині XIX ст. В 1828 р. у Керестурі жили вже 4350 чол., а в Коцурі — 2653 чол. Майже всі вони були русинами. В 30-ті роки в цьому краї прокотилася епідемія холери, і через це природний приріст населення дещо знизився.

В останньому розділі книжки (с. 87 — 130) Я. Рамач досліджує життя русинів Югославії з 1848 по 1918 рр. В той період відбувалася значна соціальна диференціація населення, бурхливо модернізувалося сільське господарство, зростала кількість ремісників, засновувалися школи, читальні, культурно-просвітні організації. На жаль, державні школи дуже швидко стали засобом мад'яризації населення. Наприкінці XIX — на початку XX ст. багато русинів Югославії переселилася до Америки. Нині кількість русинів у країні не перевищує 30 тис. чол.

«Коротка історія русинів» Янка Рамача розрахована на широке коло читачів і має популярний характер. На жаль, є в ній і деякі прогалини, головним чином в останньому розділі. Автор, наприклад, майже зовсім не показав зв'язки русинів Югославії з національним рухом в Галичині. А вони були досить інтенсивними. Не висвітлює він і взаємини з українськими емігрантами з Галичини і з словацькими переселенцями. Недоліком книжки є також відсутність посилань на використанні джерела і списку основної літератури з теми. Все це однак не знижує значення книжки, яка є дуже актуальною і своєчасною.

МИКОЛА МУШИНКА (Словаччина, Пряшів).